

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2023

Matouš Sloboda, DiS.

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Matouš Sloboda, DiS.

Program péče o dítě organizace Society Biliki (Gruzie)

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Ing. Jan Říkovský, Ph.D.
2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně na základě použitých pramenů a literatury, uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 30. 4. 2023

Matouš Sloboda, DiS.

Poděkování

Chtěl bych v první řadě poděkovat vedoucímu mé práce, panu Mgr. Ing. Janu Říkovskému, Ph.D. za vytrvalé vedení mé bakalářské práce a cenné rady v průběhu celé spolupráce. Vážím si veškeré vaší podpory, trpělivosti i rad, které jste mi dal. Děkuji Vám Honzo. Velké poděkování patří také celé mé rodině, za veškerou pomoc a podporu i trpělivost při psaní práce i během celého studia. Díky. Poděkovat bych na tomto místě chtěl také mým spolužákům, přátelům i kolegům. Díky vaší podpoře a pomoci se mi práce psala alespoň o trochu snáz. Děkuji vám všem. Velké díky patří také všem mým skvělým gruzínským přátelům a organizaci Society Biliki, všem jejím pracovníkům i dobrovolníkům, a proto: ძალიან დიდი მადლობა ჩემს ქართველ მეგობრებს. Bez Boží podpory by tato práce nevznikla, a tak mé poslední velké díky chci směřovat tímto směrem. Deo gratias.

Obsah

Úvod.....	13
1 Metodologie.....	14
2 Systém sociální ochrany v Gruzii	19
2.1 Gruzie.....	19
2.2 Definice pojmů	19
2.3 Vývoj gruzínského systému sociální ochrany.....	20
2.4 Současný systém sociální ochrany v Gruzii.....	24
2.4.1 Cílená sociální pomoc	24
2.4.2 Program dětských přídavků.....	26
3 Deinstitutionalizace péče o dítě v Gruzii	27
3.1 Standardy péče o dítě	29
3.2 Denní centra	30
3.3 Malé domy rodinného typu	30
4 Organizace Society Biliki.....	32
4.1 Historie organizace Society Biliki.....	32
4.1.1 Vznik prvotních služeb organizace – denní centrum Skhivi	33
4.2 Poslání organizace Society Biliki a její vize	34
4.3 Program péče o dítě organizace Society Biliki	37
4.3.1 Denní centra Society Biliki.....	37
4.3.2 Další příklady dětí navštěvující denní centra	40
4.3.3 Small family houses organizace Society Biliki.....	41
4.3.4 Rehabilitační a habilitační program	43
4.4 Vývoj programu péče o dítě organizace Society Biliki	45
Závěr	47
Bibliografie	49
Anotace	53
Annotation.....	53
Seznam tabulek.....	54

Úvod

Tématem, kterému se věnuje tato bakalářská práce, je *Program péče o dítě organizace Society Biliki (Gruzie)*. Práce si klade za cíl zjistit, jak se vyvíjel program péče o dítě organizace Society Biliki v rámci gruzínského systému sociální ochrany.

Gruzínský sociální systém a jeho vývoj bude v práci mapován zejména se zaměřením na problematiku péče o dítě.

Práce bude vycházet především z poznatků soudobých gruzínských autorů, kteří se věnují této problematice, ale bude čerpat i z jiných zahraničních zdrojů.

Motivací věnovat se právě tématu programu péče o dítě mi byla vlastní zkušenost s prací ve zmiňované organizaci, a díky tomu také osobní seznámení se s danou problematikou. Sociální práce s dětmi a mládeží je mi blízká, proto mě i tato skutečnost k výběru tématu motivovala.

Teoretickou část práce bude tvořit rešerše odpovídajících vybraných zdrojů především z oblasti gruzínského systému péče o dítě.

V rámci praktické části bude popsán, a na základě podkladů analyzován, program péče o dítě organizace Society Biliki.

Práce je členěna do čtyř kapitol. První kapitolou je *metodologie*, která shrnuje metodologický postup práce, zmiňuje základní zvolené postupy, nastiňuje specifika práce a upozorňuje na její limity.

Druhá kapitola se zaměří na vývoj systému sociální ochrany v Gruzii a na gruzínské realie, kdy je zvláštní zřetel brán právě na cílovou skupinu dětí.

Třetí kapitola popíše proces deinstitucionalizace zařízení péče o děti a současná zařízení k tomuto účelu určená.

Čtvrtá kapitola bude mapovat vývoj programu péče o dítě organizace Society Biliki a zkoumat jeho podobu prostřednictvím konkrétních případů klientů. V závěru kapitoly bude uvedeno shrnutí tohoto vývoje.

1 Metodologie

Cílem práce je zjistit, jak se vyvíjel program péče o dítě organizace Society Biliki v rámci gruzínského systému sociální ochrany.

Pro dosažení tohoto cíle byla zvolena technika *případové studie*. V souladu s Miovským (2006, s. 93) je objektem výzkumného zájmu *program péče o dítě organizace Society Biliki*.

Strategie případové studie je vhodná tehdy, pokud hledáme odpovědi na otázky *proč a jak*, což odpovídá cíli práce (Robert Yin 1989 cit. podle Miovský 2006, s. 94).

Teoretickou část práce tvoří rešerše zdrojů se zaměřením na historii vývoje systému péče o dítě v Gruzii. Jsou zde rozebírány koncepty sociální ochrany a fungování sociálního systému v Gruzii se zaměřením na děti. Je mapován vývoj gruzínského sociálního systému. Zdroje tvoří především odborné články gruzínských zahraničních autorů, dále reporty lokálních i mezinárodních organizací v čele s UNICEF. Pro objasnění kontextu je text doplněn o některá geografická, geopolitická a historická data. Výběr zdrojů probíhal ve třech fázích.

Prvotní fázi tvořilo vyhledání odpovídajících validních zdrojů. Toho bylo docíleno především vyhledáním odborných vědeckých článků a reportů mezinárodních organizací na základě klíčových slov *child protection in Georgia, Georgian social system, Child welfare system in Georgia, childcare deinstitutionalization in Georgia* a dalších. Dále bylo uskutečněno prohledání webových stránek organizace, publikací organizací, které se zabývají advokací a podporou dětí a prohledání řady dalších stránek nevládních organizací i vládních agentur. Stránky ministerstva vnitřně vysídlených osob z okupovaných území, zdraví, práce a sociálních věcí Gruzie (MoLHSA) či jen MOH a jejich agentur byly podstatnou oporou i zdrojem užitečných informací.

Druhou fázi tvořilo prostudování daných zdrojů, jejich systematizace v programu Zotero, a tvorba poznámek. Zhodnocení zdroje probíhalo na škále od 1 do 5. Hodnota 5 představuje nejvyšší shody s tématem a jeho využitelnost vzhledem k cíli práce a hodnota 1 nejnižší shody s tématem a jeho využitelnost vzhledem k cíli práce.

Třetí fázi tvořila rešerše pramenů, které sloužily autorům zmíněných publikací jako zdroje a podklady pro tvorbu jejich vlastní publikace. V případě těchto nově nalezených zdrojů bylo postupováno stejně jako ve fázi dvě. Takto bylo opakovaně iterováno,

dokud nedošlo k saturaci dostatečným množstvím zdrojů. Závěrem byly dle kritérií a jednotlivého tematického zaměření tyto zdroje použity pro sepsání teoretické části.

Praktická část se zaměřuje na fungování jednotlivých služeb programu péče o dítě a je doplněna o pohled pracovníků organizace.

Bylo zde využito volně přístupných informací, kterými se organizace prezentuje online, a to jak na svých stránkách, sociálních sítích, v médiích, tak v tištěných materiálech poskytovaných veřejnosti. Zprávy a materiály spolupracujících organizací byly také zdrojem užitečných informací. U těchto materiálů proběhla obsahová analýza.

Velkou část podkladů pro zpracování této části tvořily rešerše zdrojů, jež byly specificky zaměřené na organizaci *Society Biliki*, či u nichž byl průnik v podobě shodného typu služby. Dále bylo využito dostupných materiálů jiných organizací, například *Open Society Foundations*, které se v rámci své publikace *Kids Across the Caucasus* již zabývají případovou studií některých organizací včetně *Society Biliki*. Praktická část je také obohacena o poznatky autora, které měl možnost načerpat v době svého téměř půlročního působení na praktické stáži v organizaci. Dalším zdrojem informací jsou polostrukturované rozhovory s pracovníky organizace. Z důvodu anonymity jsou všechna jména, včetně jmen pracovníků organizace, nahrazena jmény smyšlenými. Tyto rozhovory byly vystavěny na základě potřeby zmapovat aktivity organizace a vývoj programu péče o dítě. Plný výčet otázek je součástí portfolia výzkumníka. Níže jsou uvedeny některé z položených otázek.

- dotaz na možnost rozhovor nahrát a použít jej v závěrečné práci:
*Mohu rozhovor nahrát a použít jej v mé diplomové práci?*¹
- přímý dotaz na osobu, s níž bylo interview vedeno:
*Můžete se prosím představit a říct pár slov o tom, co jste studoval(a), jaké jsou vaše pracovní povinnosti?*²

¹ Originální znění:

Can I record the interview, and can I use it in my thesis?

² Originální znění:

Can you please introduce yourself, say a few words about what you studied, what are your work duties?

- specifické otázky na danou službu a její vývoj například:
z rozhovoru s managemerem programu péče o dítě Zurabem (2021):
*Můžete mi prosím popsat, co dělá Biliki pro děti a mládež, které jsou uživateli denních center a malých rodinných domů?*³
z rozhovoru s vedoucí centra vývoje dětí a mládeže Naniko (2021):
*Můžete mi prosím popsat, jak funguje Centrum vývoje dětí a mládeže?*⁴
- v případě vedoucí organizace dotazy na vývoj *Society Biliki* (Tamta 2021):
*Můžete mi prosím představit hlavní poslání organizace? Měnilo se v průběhu let?*⁵
*Pokud se zaměříme více na denní centra, jak se na ně díváte? Měnila se v průběhu let (Tamta 2021)?*⁶
*Můžete mi prosím popsat další formy pomoci rodinám a dětem, případně mládeži, které pro ně Biliki dělá?*⁷
*Kde vidíte preventivní charakter práce s dětmi a mládeží? Jak je posilujete? Co jim může nejvíce pomoci v jejich budoucím životě?*⁸
- závěrečná otázka položená všem respondentům:
*Co vám osobně chybí na gruzínské sociální práci a jako pomoc ze strany lokální samosprávy a vlády?*⁹

V rámci rozhovorů je sledován jak výchozí *historický* stav, tak stav současný. Opomenut není ani požadovaný stav budoucí. Pro tvorbu rozhovorů bylo použito principů kvalitativního výzkumu a byly vedeny formou tzv. polostrukturovaného rozhovoru. Jak uvádí Miovský (2006, s.159) polostrukturované interview je nejrozšířenější podobou interview. Využívá přitom jak výhod strukturovaného, tak

³ Originální znění:

Can you please describe me what do Biliki do for children and youth who are the beneficiaries of day centres and small family houses?

⁴ Originální znění:

Can you please describe me how the Early Child Development Centre works?

⁵ Originální znění:

Can you please describe me the main mission of the organization? Did it change during the years?

⁶ Originální znění:

If we will focus more to day centre how you see it? Did it change during the years?

⁷ Originální znění:

Can you please describe me other forms of help to families and children, or youth Biliki do for them?

⁸ Originální znění:

Where you see the prevention character of the work with children and youth? How you strengthen them? What can help them the most in their future life?

⁹ Originální znění:

What you miss the most in Georgian social work and help form the side of local municipality and from government?

nestrukturovaného rozhovoru. Schéma, které je před rozhovorem připraveno, je vytvářeno na základě okruhů otázek a je pro tazatele závazné. Zvolená struktura je demonstrována výše.

Rozhovory byly vedeny s ředitelkou organizace, vychovateli/učiteli, psychology, sociální pracovníci organizace, programovým managerem a pracovníky služeb Child end Youth Development Center, služby Small Family Houses, a také s pracovníky agentury sociálních služeb. Rozhovory byly prováděny výhradně na pracovišti. Se souhlasem byly nahrány a posléze převedeny do textové podoby pro následné zpracování a podrobnější analýzu.

Mezi limity interview lze řadit jazykovou bariéru. Téměř všechny rozhovory byly vedeny v angličtině a byly tlumočeny do gruzínštiny prostřednictvím tlumočnicka. Část sdělení jak tazatele, tak dotazovaných, proto mohla zaniknout již v rovině překladu. Obtížné bylo také jednoznačně formulovat pokládané otázky v cizím (anglickém) jazyce. Tlumočnickem byla rovněž po většinu času osoba, jejíž působení v rámci organizace bylo v době rozhovorů krátkodobé. Tato skutečnost sice na jednu stranu skýtala výhody absence předporozumění, druhotně však byla současně překážkou ve využívání odborné terminologie oboru sociální práce, která byla pro tlumočnicka neznámá. Další limit lze vnímat v podobě mimořádné pandemické situace, která probíhala v době sběru dat a měla za následek ztížené podmínky při rozhovorech samotných, ale do jisté míry i odlišné fungování služeb během této doby. Obdobně lze za limit považovat poměrně velký odstup od období sběru dat a doby, ve které byla provedena samotná analýza. Je vhodné vzít v potaz také kulturně odlišný kontext. Tato skutečnost je reflektována v teoretické části.

V tabulce níže je seznam dotazovaných osob, včetně těch, které byly v rozhovorech zmíněny a jsou či byly klienty organizace. Je také uvedena délka jejich působení v organizaci, či doba, po kterou byly klienty. *Z důvodu anonymity jsou skutečná jména nahrazena jmény smyšlenými. Je tak postupováno v případě dotazovaných zaměstnanců organizace i všech ostatních.*

Tabulka č. 1 – seznam dotazovaných osob

Smyšlené jméno	Pozice/zodpovědnost	Doba působení v organizaci
Tamta	ředitelka organizace	od založení roku 1997
Zurab	programový manažer	od roku 2008
Kote	psycholog denního centra	od roku 2022
Natalia	učitelka v denním centru	od roku 2000
Lizi	vedoucí malého rodinného domu	od roku 2011
Ani	psycholožka malých rodinných domů	od roku 2002
Naniko	vedoucí programu rané péče	od roku 2004
Tamuna	sociální pracovnice	od roku 2022
Nona	vedoucí Gori Regional Hubu	externí spolupráce rok 2021
<i>Khatia</i>	<i>bývalá klientka malého rodinného domu</i>	od roku 2022
<i>Beka</i>	<i>bývalý klient denního centra</i>	<i>cca 10 let</i>

2 Systém sociální ochrany v Gruzii

Kapitola má za cíl uvést do problematiky předkládané práce, kterou je *Program péče o dítě organizace Society Biliki*. Definuje stěžejní pojmy, se kterými je možné se v průběhu práce setkat. Uvádí do tématu sociální ochrany v širším kontextu. Zmiňuje vývoj sociálního systému v Gruzii, v jeho historické podobě až do současnosti. Zmiňuje se také o některých geografických, geopolitických a demografických souvislostech. Autor již toto téma částečně zpracoval v rámci své absolventské práce, a proto je text obohacen o některé její pasáže.

2.1 Gruzie

Gruzie je stát na rozhraní jihovýchodní Evropy a jihozápadní Asie. Jedná se o parlamentní republiku s demokratickým režimem. Gruzie sousedí s Ruskem, Tureckem, Arménií a Ázerbájdžánem. Gruzínskou populaci v roce 2022 tvořilo 3 688 600 lidí (Geostat 2021, s. 21), z toho bylo 1 181 300 dětí do 24 let (Geostat 2023, s. 5). Děťmi se, v souladu s mezinárodními deklaracemi i gruzínským právem, pro potřeby této práce, rozumí osoby do 18 let věku. Pokud bude v práci využito tohoto pojmu i na osoby starší 18 let, bude to explicitně uvedeno.

Podle své ústavy je Gruzie sociálním státem (1995). Spravedlnost, sociální rovnost a solidarita ve společnosti jsou formujícími hodnotami, ke kterým se ústava odkazuje. Zdravotní a sociální ochrana, jakožto i životní minimum, důstojné bydlení a ochrana blaha rodiny, jsou základními sociálními zárukami, které jsou ústavou garantovány (1995).

2.2 Definice pojmů

Pro potřeby této bakalářské práce bude pojmem *sociální ochrana* myšlena veškerá opatření poskytující peněžní i nepeněžní dávky, směřující k zaručení základního příjmu a k přístupu k základní zdravotní péči v průběhu celého života. (DESA U.N. 2018, s. xv., 5)

Tomeš (1996, s. 20) se zmiňuje o sociální ochraně jako o úsilí všech subjektů řešit obtížné sociální situace, které není občan schopen řešit sám, ani ve spolupráci s rodinou nebo komunitou.

V širším slova smyslu lze chápat systém sociální ochrany jako soubor veřejných a soukromých politik a programů zaměřených na prevenci, snižování a odstraňování ekonomické a sociální zranitelnosti vůči chudobě a deprivaci. (UNICEF 2017, s. 5)

Sociální ochrana může mít podobu ochrany před nedostatkem příjmu z důvodu nemoci, invalidity, v důsledku stáří, invalidity či úmrtí člena rodiny, jakož i zajištění rovného přístupu k základní zdravotní péči, předcházení sociálnímu vyloučení i služby pro rodiny a děti. (DESA U.N. 2018, s. 5–6)

International Labour Organization (2021, s. xi) zmiňuje minimální úrovně sociální ochrany, které zahrnují přístup k základním službám zdravotní péče včetně dávek v mateřství, zabezpečení příjmu dětí prostřednictvím rodinných a dětských dávek, zabezpečení minimálního příjmu pro ty, kteří nejsou schopni vydělat dostatečný příjem a přístup k důchodům pro starší lidi a lidi s postižením.

Klíčovým pojmem pro předkládanou práci je *ochrana dětí* či *sociální ochrana dětí*. Tento pojem je v cizojazyčné literatuře předkládán jako *child protection*. V širším slova smyslu je používán také pojem *child welfare*. Sociální ochrana dětí může být definována jako opatření a struktury, které mají předcházet a reagovat na zneužívání, zanedbávání, vykořisťování a násilí na dětech. (The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action 2019, s. 18; Save the Children 2007, s. 1)

Z výše uvedeného vyplývá, že Gruzie staví na hodnotách sociální spravedlnosti, sociální rovnosti a solidarity. Zdravotní a sociální ochrana jsou základními nástroji rozvíjení blaha obyvatel. Sociální ochrana dětí je prostředkem k předcházení násilí, sociálního vyloučení a k redukci chudoby.

2.3 Vývoj gruzínského systému sociální ochrany

Kapitola o gruzínském systému sociální ochrany představuje popis jeho vývoje, potažmo vývoj gruzínského sociálního systému v širším kontextu. Cílem kapitoly je představit stěžejní etapy vývoje gruzínského systému sociální ochrany. Uvedené koncepty jsou dále rozvíjeny v nadcházejících kapitolách.

Počátky novodobého systému sociální ochrany v Gruzii můžeme datovat kolem roku 1921, kdy parlament Gruzie přijal jednu z nejprogresivnějších ústav své doby. Ta mimo jiné zaručovala právo na základní vzdělání, stanovovala minimální mzdu, upravovala pracovní dobu a přinášela ochranná opatření pro zvlášť zranitelné osoby na trhu práce. Ústava však nemohla být zavedena do praxe, protože záhy vypukla válka s Ruskou federací. (Gugushvili 2017, s. 52–53)

Během socialistické éry, která trvala do devadesátých let dvacátého století, byly některé z dříve deklarovaných sociálních záruk uvedeny do praxe. Jak zmiňuje Gugushvili (2017, s. 53), sovětský systém sociálního zabezpečení stál na třech pilířích a to

- a) zaručené zaměstnanosti
- b) peněžních transferech, které tvořily převážně starobní a invalidní důchod
- c) bezplatném všeobecném vzdělání a zdravotní péči

a v určitém ohledu připomínal sociální státy vyspělých zemí. Všeobecná zaměstnanost, spolu s četnými zaměstnaneckými výhodami, byla vítanou formou sociálních benefitů. Na stranu druhou však vedla často k podzaměstnanosti, čímž omezovala ekonomický rozvoj, a v posledku vedla i ke snížení produktivity práce. (Gugushvili 2017, s. 53)

Gruzínský sociální systém prošel do současné chvíle řadou významných etap. Mezi nedávné můžeme jmenovat například období značného omezení sociálního státu, které nastalo v devadesátých letech dvacátého století (Gugushvili 2017, s. 54). Od sociálních záruk, které byly do té doby garantovány, jako například zajištění zaměstnání nebo dostupného bydlení, bylo upuštěno tváří v tvář ekonomickému i politickému rozvratu, který nastal po pádu sovětského režimu (Gugushvili 2017, s. 54). Ten byl následován řadou územních i etnických konfliktů. Darchiashvili (2007, s. 235) považuje Gruzínsko-abchazský etnický konflikt, probíhající v první polovině devadesátých let, za nejkrvavější v novodobých dějinách Gruzie. Odhaduje se, že v občanské válce podněcené politickým tlakem Ruska i touhou obyvatel Abcházie po autonomii, přišlo o život na 20 000 lidí (Darchiashvili 2007, s. 264). Celkově se předpokládá, že bylo vnitřně vysídleno kolem 300 000 lidí, z čehož 266 000 bylo gruzínské národnosti (Tsikhelashvili, 2001, s. 11, cit. podle Darchiashvili 2007, s. 264). V této nelehké době byla 24. dubna 1994 Gruzií podepsána Úmluva o právech dítěte, která byla impulzem k rozvoji gruzínskému systému péče o dítě (Gotsiridze 2022) ¹⁰.

¹⁰ Přednáška Child Welfare System Development in Georgia / Child Protection System Challenges přednesená autorkou Teona Gotsiridze na konferenci International Teaching Week 7. 11. 2022 [online]

Autoři O'Brien a Chanturidze (2009, s. iii, 2) považují za klíčový rok 1999, kdy došlo k ustanovení pracovní skupiny pro deinstitucionalizaci a byly spuštěny pilotní projekty deinstitucionalizace.

V první dekádě druhého tisíciletí byl gruzínský sociální systém znovu oživen a od roku 2003 pokračuje v expanzi (Gugushvili 2017, s. 52). Mezi lety 2004 a 2012 se podařilo snížit korupci a stínovou ekonomiku. Vláda zavedla množství neoliberálních politik, které vedly k deregulaci a rozvoji volného obchodu. Podporovala privatizaci a také přistoupila ke snížení daní. (Gugushvili 2017, s. 52, 56).

To mělo zásadní vliv na podporu ekonomiky a následně postupné snižování chudoby. Došlo k úpravě systému penzí, který se výrazně zjednodušil. (Gugushvili 2017, s. 56) Univerzální penzijní pilíř začal být financován z daní. Tato základní podpora je přiznána každému občanovi, který dosáhl 60 let věku u žen, u mužů 65 let (Maier-Rigaud a Helmsmüller 2022, s. 3). Jak uvádí Gugushvili a Le Nestour (2019, s. 27), právě starobní důchody mají velmi významný dopad na snížení dětské chudoby. Když jej začne pobírat člen domácnosti, příjem domácnosti se v průměru zvýší o více než 30 procent a riziko chudoby se sníží o 3–4procentní body.

Významnou změnou, která se udála, byla také změna schématu podpory potenciálně zranitelných skupin. Plošnou podporu, na základě kategorií jako například vnitřně vysídlené osoby, sirotci, početnější rodiny, z části nahradila *cílená sociální pomoc*. Zde začalo být využíváno nástroje mechanismu kontroly majetkových poměrů, anglicky proxy means-testing mechanism (PTM), také označovaným jako test prostředků (Gugushvili 2017, s. 56). Později se mechanismus začal používat také na zacílení bezplatného zdravotního pojištění a různých jednorázových i pravidelných dávek (Gugushvili 2017, s. 57).

Ministerstvo práce, zdravotnictví a sociálních věcí uvedlo v roce 2005 registr sociálně a ekonomicky zranitelných domácností. Cílem této databáze je umožnit centralizovaný přehled o situaci sociálně slabých a potřebných rodin (Akaki et al. 2011, s. 11). Tyto rodiny jsou do registru zapsány na základě žádosti, která je vyhodnocena zmíněnou metodikou kontroly majetkových poměrů. Pokud je domácnost do registru zařazena, jsou zde zaznamenány také další důležité socioekonomické údaje. K přezkumu a následnému zařazení do registru může také dojít v případě, že si to vyžádá příslušný orgán veřejného práva (LEPL), v součinnosti s Agenturou sociálních služeb, zastoupenou sociálními pracovníky.

Pro sociální ochranu zranitelných skupin obyvatelstva je zvlášť důležitá také dostupnost zdravotní péče. Ta se v prvním desetiletí milénia zhoršila, protože bylo upuštěno od závazku poskytovat univerzální zdravotní péči a značná část infrastruktury byla privatizována (Gugushvili 2017, s. 57). Pro rodiny s nízkými příjmy, které byly podrobeny testu prostředků, se stát rozhodl nakupovat komplexní balíčky zdravotního pojištění (Gugushvili 2017, s. 57). Později, mezi lety 2013 a 2016, se podařilo základní zdravotní pojištění rozšířit a v roce 2015 bylo již zdravotním pojištěním pokryto 87% populace (Mshvidobadze, 2016; Huby et al., 2012 cit. podle Gugushvili 2017, s. 58). Zvyšovala se také výše starobního důchodu a jiných dávek. Díky novému zákoníku práce se zlepšilo postavení zaměstnanců (Gugushvili a Le Nestour 2019, s. 59–60).

Gruzínský sociální systém se během posledních třiceti let výrazně proměnil. Celkově lze pro názornost vývoj novodobých dějin gruzínského systému sociální ochrany rozřadit do čtyř etap. První, socialistická éra, se vyznačovala především zaručenou zaměstnaností a bezplatným všeobecným vzděláním a zdravotní péčí. Za druhou etapu je možno považovat éru omezování sociálního státu, kdy se Gruzie potýkala s občanskými, ekonomickými i politickými potížemi, a bylo upuštěno od mnoha zaručených sociálních záruk. Třetím obdobím, které následovalo, bylo období politických i sociálních změn, které sjednotily sociální benefity, revidovaly systémy penzí, nastartovaly proces deinstitutionalizace a zavedly systém cílené sociální pomoci. Poslední, současné období, lze charakterizovat snahou o evropskou a mezinárodní sociálně-ochrannou integraci. Vyznačuje se především sjednocením politik a přijetím mezinárodních úmluv.

Výzvy sociálního systému v Gruzii

Autoři (Maier-Rigaud a Helmsmüller 2022, s. 2) se domnívají, že pro dlouhodobě fungující reformovaný sociální systém v Gruzii jsou potřeba dvě zásadní změny. První je omezení neformální práce, neboť neformální práce neumožňuje využít systému sociálního pojištění, na rozdíl od oficiálního zaměstnání. Druhou změnou je zavedení takové formy zdanění, která přinese větší finanční zdroje, které systematickou sociální reformu umožní provést. Současně autoři Maier-Rigaud a Helmsmüller (2022, s. 1) na základě německé zkušenosti s modelem Bismarcka, doporučují a vyzdvihují důležitost financování předvídatelných sociálních událostí, jako je nezaměstnanost, či odchod do penzí, a tyto hradit se sociálního pojištění, nikoli z obecných daní.

2.4 Současný systém sociální ochrany v Gruzii

Systém gruzínské *sociální ochrany* lze dělit do tří kategorií, kterými jsou: *sociální pomoc, sociální pojištění a programy aktivního trhu práce*. (Jijelava 2022, s. 13)

V Gruzii je systém sociální pomoci jedním z nástrojů pomoci osobám vyžadující zvláštní péči, chudým rodinám a lidem bez domova. Upravuje jej Zákon o sociální pomoci (2006, art. 4). Systémem sociální pomoci se, podle tohoto zákona, myslí soubor opatření financovaných státem, organizovaných a/nebo realizovaných pod jeho dohledem, zaměřených na zlepšení socioekonomické situace osoby. Cílem zákona je napomoci k poskytování spravedlivé, cílené a účinné pomoci. Upravuje jak zainteresované subjekty, tak objekty a dále stanovuje druhy sociální pomoci a základní zásady (2006, art. 1).

Mezi druhy sociální pomoci řadí zákon (2006)

- a) příspěvek na živobytí
- b) reintegrační příspěvek
- c) úhradu pěstounské péče
- d) úhradu péče v rodinném prostředí o dospělou osobu
- e) nepeněžní sociální pomoc
- f) sociální balíček.

2.4.1 Cílená sociální pomoc

Cílená sociální pomoc, anglicky targeted social assistance program (TSA), je forma finanční pomoci státu poskytovaná chudým rodinám na základě posouzení jejich prostředků. Poprvé byla tato dávka uvedena v roce 2006. (International Labour Organization 2021, s. 23) Zamýšlenými příjemci pomoci jsou domácnosti, které žijí pod hranicí chudoby a domácnosti, které nedosahují minimálního příjmu na pokrytí nákladů spojených s živobytím (UNICEF 2020, s. 14). Podle ILO (2021, s. 42) jsou za tyto domácnosti považovány ty domácnosti, které v rámci zhodnocení získají skóre 65 000 a nižší.

Osoby, které chtějí zažádat o tuto formu pomoci, podají žádost prostřednictvím sociální agentury. Zhodnocení obvykle provádí státní sociální pracovník sociální agentury při návštěvě domácnosti. Sesbírané údaje uvádí do formuláře, který je následně zaslán na ministerstvo a vyhodnocen. Hodnocení zohledňuje spotřebu, socio-demografické

faktory, lokalitu a příjmové proměnné. Toto hodnocení je prováděno opakovaně každé čtyři roky. (UNICEF 2012, s. 10; Sloboda 2022, s. 12; Maier-Rigaud a Helmsmüller 2022, s. 4).

Během února a března 2022 provedly vládní agentury Expertise France a Česká rozvojová agentura, v rámci projektu *Strengthening Social Protection in Georgia*, na vzorku 1912 domácností průzkum *Knowledge Attitudes and Practices (KAP) Survey on Social Protection Programs & Services in Georgia*. Z průzkumu vyplývá, že z oslovených a náhodně vybraných domácností, je 26 % domácností uvedeno v jednotné databázi sociálně a ekonomicky ohrožených domácností, přičemž téměř polovina z oslovených respondentů na otázku ohledně obdržení skóre odpověděla, že neví. Fakt, že skóre nesdělila polovina účastníků průzkumu, může souviset s obavou, že domácnosti o finance z programu cílené pomoci přijdou. (Expertise France 2022, s. 6–7)

Většina z dotazovaných osob, spadajících do databáze sociálně a ekonomicky ohrožených domácností, jsou příjemci cílené sociální pomoci (Expertise France 2022, s. 6–7). Současně lze usuzovat, že příjemci mnohdy nedisponují dostatečným množstvím informací o cílené sociální pomoci, a proto ji nevyužívají. Zvlášť patrné je to u domácností s dětmi, které jsou v nejchudších decilech (Baum et al. 2016 cit. podle International Labour Organization 2021, s. 23). Mohlo by proto být vhodné v této oblasti nadále rozšiřovat veřejné povědomí.

Sociální ochrana dětí

V roce 2021 mělo přibližně 40% populace nárok alespoň na jednu dávku sociální ochrany (International Labour Organization 2021, s. 1). ILO (2021, s. 3) dále uvádí, že zatímco celkově pobírá nějakou formu dávky sociální ochrany téměř každé páté dítě, v programu přídatků na děti je zahrnuto pouze každé sedmé dítě. Současně je u dětí oproti jiným věkovým skupinám výrazně vyšší pravděpodobnost, že budou žít v chudobě. V relativní chudobě, která je udávána jako 40 % střední spotřeby, žilo přibližně 12 % dětí oproti 9 % lidí v produktivním věku a 5 % lidí v důchodovém věku (International Labour Organization 2021, s. 2).

2.4.2 Program dětských přídavků

Program dětských příspěvků, anglicky Child benefit program (CBP), je státním programem poskytujícím finanční podporu rodinám, které mají děti ve věku 0-15 let. Program slouží k předcházení a redukci chudoby dětí a upravuje jej Zákon o sociální pomoci (2006). CBP bylo uvedeno v roce 2015 jako součást přepracovaného systému cílené sociální pomoci (TSA). V současnosti je výše podpory jednotně 50 GEL¹¹ měsíčně na dítě. Jelikož se jedná o příspěvek, který je přidělován na základně uděleného skóre v rámci hodnocení shodného s TSA, je příspěvek přiznán rodinám, jejichž skóre je do 100 000 včetně. ILO (2021, s. 42) uvádí, že v roce 2018 bylo v programu dětských příspěvků zahrnuto 14% dětí. Přesně 2,4 % příjemců pomoci nebyli příjemci TSA (jejich skóre se pohybovalo od 65 000 do 100 000). Zbýlých 11,6 % pobíralo jak TSA, tak CBP a v absolutních číslech na dávku v roce 2019 dosáhlo 137 505 dětí.

Tabulka č. 2 – výše podpory v závislosti na skóre domácnosti ILO (2019 s. 50)

PMT skóre	Program cílené sociální pomoci	Program dětských příspěvků
0 – 30 000 bodů	GEL 60 na člena domácnosti (včetně dětí ve věku 0–15 let)	GEL 50/dítě ve věku 0–15 let
30 001 – 57 000	GEL 50 na člena domácnosti (včetně dětí ve věku 0–15 let)	GEL 50/dítě ve věku 0–15 let
57 001 – 60 000	GEL 40 na člena domácnosti (včetně dětí ve věku 0–15 let)	GEL 50/dítě ve věku 0–15 let
60 001 – 65 000	GEL 30 na člena domácnosti (včetně dětí ve věku 0–15 let)	GEL 50/dítě ve věku 0–15 let
65 001 – 100 000	žádná podpora	GEL 50/dítě ve věku 0–15 let
> 100 001	žádná podpora	žádná podpora

Kapitola pojednávala o současných formách státní pomoci. Nástroji sociální ochrany jsou *sociální pomoc, sociální pojištění a programy aktivního trhu práce*. Cílená sociální pomoc a program dětských přídavků jsou hlavními nástroji snižování sociální zranitelnosti dětí. Osoby vyžadující zvláštní péči, chudým rodinám a lidem bez domova v Gruzii pomáhá systém sociální pomoci. Upravuje jej Zákon o sociální pomoci (2006, art. 4).

¹¹ Podle webu kurzy.cz (2023) vycházejícího z kurzu mezibankovního trhu odpovídala k 1. 3. 2023 částka 50 GEL přibližně 419,50 Kč. Hodnota 1 GEL odpovídala přibližně 8,39 Kč.

3 Deinstitucionalizace péče o dítě v Gruzii

Kapitola pojednává o transformaci institucionální péče o dítě z post-sovětské podoby do podoby služeb rodinného typu. V kapitole jsou využity pasáže z vlastní absolventské práce autora *Small family-type home jako součást náhradní rodinné péče v Gruzii* (Sloboda 2022), kapitola také významně čerpá z článku *How the republic of Georgia has nearly eliminated the use of institutional care for children* autorů Greenberg a Partskhaladze (2014).

Jak již bylo naznačeno v kapitole o gruzínském systému sociální ochrany, od roku 1999 začala probíhat systematická snaha o reformu systému péče o dítě a byla ustanovena komise, která začala vypracovávat plán deinstitucionalizace (O'Brien a Chanturidze 2009, s. 3). Na komisi byla přenesena zodpovědnost za oblast péče o dítě (Greenberg a Partskhaladze 2014, s. 186). Institucionální podoba péče o děti do té doby představovala především 24hodinovou péči ve velkých pobytových zařízeních, které se v době sovětské éry prosadily. V 90. letech 20. století se v těchto institucích vyskytovalo 1500–5000 dětí (Greenberg a Partskhaladze 2014, s. 187; Gotsiridze 2022). V institucích tohoto typu se vyskytovalo násilí, jak mezi dětmi navzájem, tak ze strany vychovatelů. Vychovatelé často neměli dostatečné vzdělání a k usměrnění dětí používali násilné chování. Individuální přístup k dětem zde prakticky nebyl aplikován. (Gotsiridze 2022)

Proces deinstitucionalizace vyžadoval velké finanční výdaje, a proto byl podpořen zahraniční pomocí, především z Dětského fondu OSN (UNICEF), USAID a Evropské mise. Do reformy se také výraznou měrou zapojily organizace EveryChild, Save the Children a WorldVision. (Gugushvili 2017, s. 57)

Reforma současně přinesla obrovskou poptávku po sociálních pracovnících. Aby bylo možné tuto poptávku uspokojit, byly za přispění Open Society Institute, EU a vlády U.S. zavedeny a modernizovány vysokoškolské programy sociální práce. (Greenberg a Partskhaladze 2014, s. 188)

V oblasti legislativních změn byl budován nový legislativní rámec. Zákon o sociální pomoci z roku 2006 přispěl k přenesení agendy péče o dítě a jeho ochrany pod Ministerstvo práce, zdraví a sociálních věcí. K tomu došlo v roce 2008. (Greenberg a Partskhaladze 2014, s. 186)

Mezi lety 2005 až 2007 začaly pod komisí vznikat strategické plány prevence rozdělení rodin. Vznikla podpora opětovného začlenění dětí, původně vyrůstajících v zařízeních institucionální péče, zpět do jejich původních biologických rodin. Jako další vnikly služby alternativní péče a náhradní rodinné péče, včetně poručnictví, pěstounské péče a malých skupinových domů. Klíčová byla také podpora při náboru a školení pěstounů a zajištění dalších sociálních pracovníků. Ti byli posléze pověřeni prováděním komplexního hodnocení a identifikaci dětí, které by mohly být příjemci neinstitucionální podoby péče. (Greenberg a Partskhaladze 2014, s. 186–187)

V rámci projektu Support to Child Welfare Project financovaných EU, byly podpořeny legislativní změny v oblasti péče o dítě. Projekt přispěl k budování kapacit sociálních pracovníků a poskytovatelů služeb na lokálních úrovních. Přispěl také k porozumění důležitosti rodinného prostředí pro zdravý růst dětí. V roce 2009 byl dokončen proces konsolidace péče o dítě pod jednu agenturu a byly prezentovány poznatky z pilotních projektů deinstitucionalizace velkých sirotčinců. (Greenberg a Partskhaladze 2014, s. 186)

Protože bylo rozhodnuto, že bude uzavřena většina velkých institucí, bylo potřeba najít jinou formu poskytování státní péče. Malé skupinové domovy doplněné o rodinně orientované podpůrné služby byly identifikovány jako vhodná alternativa. (Greenberg a Partskhaladze 2014, s. 187)

Za další technické i finanční podpory mezinárodních donorů byly specifikovány požadavky na objekty, které se mají stát malými skupinovými domovy. Ze stovky podaných návrhů bylo k realizaci vybráno 25 objektů, které byly zakoupeny a během šesti měsíců renovovány. Současně s tím byly osloveny nestátní neziskové organizace, aby se do projektu zapojily a rozšířily tak poskytované služby. Vybráno bylo osm organizací, pět gruzínských a tři mezinárodní. (Greenberg a Partskhaladze 2014, s. 189) Pro tyto domovy byly v roce 2005 ve spolupráci s UNICEF vypracovány základní minimální standardy péče o dítě, aby byla zajištěna odpovídající péče (UNICEF 2006, s. 33). Standardy se staly, společně s monitorovacími mechanismy, důležitou součástí a nástroji kontroly kvality služeb.

3.1 Standardy péče o dítě

Standardy jsou upraveny zákonem *On Technical Regulation on Approval of Childcare Standards (Government of Georgia 2014)*. Zákon vychází z *Kodexu o právech dítěte, Úmluvy o právech dítěte a Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (Government of Georgia 2014, art. 2)*. Zákon obsahuje šestnáct standardů:

1. Informace o službě
2. Inkluzivita služby
3. Zachování důvěrnosti
4. Individuální přístup k poskytování služeb
5. Emocionální a sociální rozvoj
6. Stravování
7. Možnost odpočinku a regenerace
8. Vzdělání
9. Zdravotní péče
10. Postupy zpětné vazby a stížností
11. Ochrana před násilím
12. Péče a dohled
13. Příprava na nezávislý život po propuštění ze služby
14. Prostředí orientované na příjemce
15. Bezpečnost a hygiena
16. Požadavky na personál

Obsahem každého jednotlivého standardu je očekávaný výsledek a povinnosti poskytovatele.

3.2 Denní centra

V Gruzii existuje více typů denních center. Každé z těchto zařízení se liší jak cílovou skupinou, tak standardy. V této kapitole budou s ohledem na cíl práce popsány denní centra pro děti ze sociálně znevýhodněných rodin. Současně je organizace Society Biliki registrovaným poskytovatelem služeb denního centra pouze tohoto typu.

Denní centra pro děti z rodin ohrožených sociálním vyloučením jsou zařízení, která mají za cíl podpořit rodiny a děti a působit preventivně, aby bylo možné předejít odloučení dítěte a rodičů (Akaki et al. 2011, s. 64).

Zřizována jsou v rámci státního programu péče o dítě a jeho podprogramu denních center a podléhají standardům péče o dítě. Denní centra jsou provozována většinou nestátními neziskovými organizacemi, které jsou přihlášeny jako registrovaní poskytovatelé služeb státního programu péče o dítě v podprogramu denních center (Social Service Agency 2013).

Do denních center chodí děti, které spadají do cílové skupiny osob ohrožených odloučením od rodičů a sociálním vyloučením. Rodiny těchto dětí současně spadají do databáze ohrožených rodin a v hodnocení jim bylo přiděleno méně než 100 000 bodů (UNICEF 2018, s. 32). Rodiče těchto dětí mohou své děti do denního centra přihlásit na základě poukázek, které dostanou od místní Agentury sociálních služeb. Kromě vzdělávání a neformálních aktivit je důležité, že centra zajišťují také stravu. Standard číslo šest definuje náležitosti stravy. Podle tohoto standardu musí mít oběd tři chody (Government of Georgia 2014, art. 6).

3.3 Malé domy rodinného typu

Malé domy rodinného typu jsou domovy, které poskytují 24 hodinou péči dětem, které nemohou vyrůstat ve své biologické rodině (Society Biliki 2022c). Někdy jsou označovány také jako malé rodinné domy, z anglického označení small family houses (SFHs). Tato pobytová zařízení jsou součástí náhradní rodinné péče a jsou institucionální alternativou k pěstounství či poručnictví, pokud žádný z těchto institutů není možné využít. Cílem těchto domovů je zajistit přiměřené podmínky pro rozvoj dítěte a vytvořit prostředí v nejvyšší možné míře podobné rodinnému prostředí. Jak uvádí Gruzínský veřejný ochránce práv (2015, s. 5) „stabilní rodina je základem pro

blaho dítěte“, a k dítěti by se mělo přistupovat na základě individuálních potřeb jedince a v rámci nejlepšího zájmu dítěte aplikovat individuální přístup k péči (Public Defender of Georgia 2015, s. 5). Pokud není možno zajistit tyto podmínky v přirozeném prostředí dítěte, nastupuje role státu, který má v souladu s Úmluvou o právech dítěte, podle článku 9. odstavce 4 gruzínského zákona o dětských právech (2019), zajistit zvláštní podporu a ochranu dítěte dočasně nebo trvale ponechanému bez rodičovské péče. Zajišťuje i zvláštní podporu a ochranu dítěte, je-li setrvání v rodině v rozporu s nejlepším zájmem dítěte. Současně by dítě „mělo požívat životních podmínek, které přispívají k jeho plnému fyzickému, intelektuálnímu, duševnímu, sociálnímu a mravnímu rozvoji“¹² (Parliament of Georgia 2019, art. 47 odst. 2 [překlad autora]).

V Gruzii existují dva typy malých domovů rodinného typu. Jsou jimi *britský* a *polský* model (Public Defender of Georgia 2015, s. 13).

Polský model je v současnosti více využívaným modelem. V době reformy systému péče o dítě s tímto konceptem přišla nevládní organizace Our Homes Poland (Greenberg a Partskhaladze 2014, s. 189). V tomto modelu v domově bydlí nanejvýš deset dětí s pečovatelkami, které se v péči o děti střídají na směny. Každé dítě je pod patronátem jedné z pěti pečovatelek, která dohlíží na jeho plný rozvoj. (Public Defender of Georgia 2015, s. 13)

V *britském modelu* je kladen důraz na maximální možnou podobnost rodině. V domově je maximálně osm dětí, které žijí s manželským párem. Na víkend tyto rodiče vystřídá jiný manželský pár v roli tety a strýce. (Public Defender of Georgia 2015, s. 13; Greenberg a Partskhaladze 2014, s. 189)

¹² Článek 47 gruzínského zákona o dětských právech: Right of the child to adequate living standards odstavec 2: *The child shall have the right to enjoy living conditions that contribute to his/her full physical, intellectual, mental, social and moral development.*

4 Organizace Society Biliki

Kapitola se soustřeďuje na organizaci *Society Biliki* a na její *program péče o dítě*. Vychází z poznatků autora, které měl možnost načerpat během šestiměsíční odborné praxe. Faktograficky je text vystavěn na základě poznámek autora, informací z provedených rozhovorů, dokumentů popisujících jednotlivé služby, webových stránek a dalších zdrojů o organizaci. Cílem kapitoly mapovat vývoj *programu péče o dítě* v rámci gruzínského vládního programu péče o dítě. Toho bude docíleno především představením vývoje a popisem fungování jednotlivých služeb. Vzhledem k plnému tematickému překryvu s absolventskou prací jsou využity některé její pasáže.

4.1 Historie organizace Society Biliki

Society Biliki je nestátní nezisková organizace (NNO), která vznikla v roce 1997. Organizace začala působit jako skupina sedmi mladých dobrovolníků, z nichž někteří pracovali pro západní humanitární organizace. (Natasha Yefimov 2010, s. 82; The Women in Development (WID) IQC 2003, s. 52)

Jak zmiňuje Natasha Yefimov (2010, s. 83), prvotním cílem bylo zajistit stravu pro patnáct hladových dětí, které se přes den, někdy i v noci, nacházely na trhu. Projekt distribuce jídla podporovala francouzská nezisková organizace (Nikola Vodvářková 2022). Jídlo dodávaly místní podniky – polévku majitel restaurace a státní pekárna chléb. Dobrovolníkům se taky podařilo dětem sehnat nošené oblečení.

Mnoho z těchto dětí přicházelo z Jižní Osetie, kde v letech 1991-1992 probíhala občanská válka. Velká část těchto dětí nechodila do školy a vydělávaly si žebráním a prodejem. (Natasha Yefimov 2010, s. 83)

Ve chvíli, kdy byl projekt potravinové pomoci u konce, začali si dobrovolníci klást otázku, co bude dále s dětmi a rodinami, které byly doposud projektem podporovány (Nikola Vodvářková 2022). Tyto události byly klíčové pro vznik a následné formování organizace Society Biliki.

4.1.1 Vznik prvotních služeb organizace – denní centrum Skhivi

Současná psycholožka malých domovů rodinného typu jménem Ani (2021), která pro organizaci Society Biliki začala pracovat v roce 2002, popisuje vznik prvotních služeb následovně:¹³

Začínala jsem jako psycholožka terénní skupiny, která chodila po ulicích a hledala děti, které zde pracovaly a žily. Podstatou práce bylo vyhledávání dětí a zajištění jejich základních životních potřeb. Základním principem bylo, aby si pracovníci vybudovali s dětmi vztah. Ty je pak již očekávaly. Jak se prohlubovala vzájemná důvěra, začaly se děti otvírat, a kromě žádosti o jídlo a peníze, začaly mluvit o své rodinné situaci a o svých rodičích. Pracovníci také pro děti zajišťovali další materiální pomoc, jako například boty, nebo kabát. Kvůli častým zdravotním obtížím dětí doplnila tým zdravotní pracovnice, která dětem poskytovala zdravotní pomoc. Na základě spolupráce s lokální municipalitou byly sdíleny případy potřebných chudých rodin. Tyto rodiny neměly často dostatečné vzdělání. Tým tyto lidi navštěvoval v prostředí, kde bydleli a poskytoval jim zdravotní a jiné poradenské služby. Tito lidé byli pomyslně „zavřeni v kapsli, zavřeni v boxu.“ Pracovníci byli „jistým druhem světla, které ukazovalo jiné cesty“. „Ukazovali, že je zde vesmír kromě tohoto boxu.“ Druhým cílem skupiny bylo poukázat dětem na důležitost vzdělání. Skupina se rozhodla provést průzkum, kde se nachází největší počet dětí pracujících a žijících na ulici a zjistila, že je to místní tržiště, které bylo v blízkosti autobusového stanoviště. Bylo rozhodnuto, že tu v místě dvou pronajatých kanceláří vznikne denní centrum. (Ani 2021)

Organizace založila *Skhivi* (gruzínsky *paprsek světla*). Toto místo setkávání, učení, společného jídla, trávení času a v současné době denní centrum, nejprve fungovalo v budově v blízkosti tržiště. Městské tržiště se stalo přirozeným místem pro terénní i ambulantní sociální práci s dětmi právě proto, protože se zde děti běžně vyskytovaly. V devadesátých letech dvacátého století došlo k rozpadu sovětského ekonomického modelu a centrálně plánovaného hospodářství (Gugushvili 2017, s. 53, 54), který měl za následek výrazný nárůst nezaměstnanosti. Mnohé rodiny se proto snažily obstarat si obživu jakýmkoli možným způsobem. Lidé, kteří přišli o práci, si mnohdy na živobytí

¹³ Z rozhovoru s Ani, psycholožkou malých rodinných domů, vedeného v organizaci 29. 11. 2021.

vydělali prodejem všemožného sortimentu. Z tohoto důvodu také často opouštěli své domovy, a proto s sebou mnohdy brali i své děti. (Natasha Yefimov 2010, s. 82)

V reakci na špatnou ekonomickou situaci, i nedostatečnou podporu těchto lidí ze strany státu, svou agendu organizace postupně rozšířila i na poskytování rozličných kurzů – vaření, čtení a psaní, hry na kytaru a dalších aktivit, jako například výlety. (Natasha Yefimov 2010, s. 85, 93)

Podstatnou část práce mladé organizace tvořila terénní práce. Třikrát týdně procházel trhem trojčlenný tým odborníků a ti vyhledávali děti, které vypadaly hladově, zanedbaně, nebo potřebovaly pomoc. Trojice procházela tržištěm a děti oslovovala, zjišťovala jejich sociální situaci a zvala je do Skhivi. (Natasha Yefimov 2010, s. 80)

Jak zmiňuje Natasha Yefimov (2010, s. 80) mezi jedno z těchto dětí patřila také Lisi, mladá dívka, se kterou se při jedné pochůzce pracovníci setkali. Jako mnoho dětí, také ona žebrala, aby si vydělala na jídlo. Místem, kde dostane jídlo, a zároveň si tam může hrát, malovat a učit se do školy, nebo ručním pracím bylo Skhivi, kam ji dobrovolníci pozvali. I přes prvotní odmítnutí Lisi denní centrum Skhivi navštívila a začala tam chodit každý den.

Postupem času se začala organizace profesionalizovat. V roce 1999 se Society Biliki oficiálně připojila ke státnímu programu péče o dítě, které uvedlo gruzínské ministerstvo práce, zdraví a sociálních věcí. (Society Biliki 2016)

4.2 Poslání organizace Society Biliki a její vize

Posláním organizace je zvyšovat schopnosti mladých lidí, komunity a občanské společnosti, aktivně se zapojit a ovlivňovat rozhodovací procesy na úrovni místní samosprávy v regionu Shida Kartli (Society Biliki 2022b).

Vizí organizace je silná a demokratická společnost s aktivními občany, kterým záleží na blahu a štěstí každého dítěte (Society Biliki 2022d).

Cíle organizace a programy

Organizace Society Biliki má čtyři programy (Society Biliki 2022c), jsou jimi:

- Program rozvoje komunity
- Rozvojový program v oblasti občanského vzdělávání
- Dobrovolnický program
- Program péče o dítě

Organizace také participuje v celé řadě projektů, a to jak v roli realizátora, tak spolupracující organizace.

Program rozvoje komunity

Biliki se prostřednictvím projektů v programu komunitního rozvoje, snaží zlepšovat příležitosti místní komunity pro blaho členů této komunity (Society Biliki 2022c). Nabízí vzdělávání v oblasti jazyků – English Access Micro Scholarship Program. Jedná se o dvouletý kurz pro mládež ve věku 14-17 let. Biliki provozuje také vlastní rukodělné studio. Děti mohou využít klubů – anglický komunikační klub (English club), klub občanské angažovanosti (Civic activism club), Lego klub. Nedílnou součástí programu je tréninkové centrum organizace sloužící jak zaměstnancům, tak klientům organizace. (Society Biliki 2022c; 2022a)

K programu se také řadí projekt Zlepšení místních politik zaměstnanosti pro osoby se zdravotním postižením (PwDs). Tento projekt je uskutečněn v rámci spolupráce se slovenskou organizací TENENET, podpořenou Slovenskou agenturou pro mezinárodní rozvojovou spolupráci – SlovakAid (Society Biliki 2022a). Organizace se aktivně podílí na projektu Civil Society STAR initiative: CSOs as Sustainable, Transparent, Accountable and Resilient Development Actors in Georgia (2021-2025). Cílem projektu je podpořit proces budování kapacit místní občanské společnosti a podporou občanských hodnot, udržitelného rozvoje, politického a finančního zázemí. Je zde také důraz na podporu a budování sociálně odpovědných podniků (Civil Society Institute 2021). Díky projektu se podařilo renovovat jednu z místností organizace. Tento prostor (Gori Regional Hub) nabízí místo ke vzájemnému dialogu, předávání zkušeností, spolupráci a aktivit občanské společnosti, na niž se podílejí jak děti, tak dospělí (Nona 2021).¹⁴

¹⁴ Rozhovor s Nonou, vedoucí Gori Regional Hubu vedený v organizaci 29. 11. 2021.

Rozvojový program v oblasti občanské angažovanosti

Cílem programu je zvýšit občanské povědomí u mladých a dospělých a pomoci jim být aktivními občany prostřednictvím občanského vzdělávání učitelů a studentů v občanských klubech (Society Biliki 2022d). Organizace je partnerem PH international, který, za podpory USAID, realizuje projekt občanské výchovy. Tento projekt, který podporuje demokratické principy, usiluje o rozvoj občanských iniciativ u gruzínské mládeže, zapojení studentů do veřejné demokratické správy a společenských iniciativ, včetně propojení škol a soukromého sektoru (Society Biliki 2022c).

Dobrovolnický program

V rámci dobrovolnického programu spolupracuje Biliki s lokálními i mezinárodními dobrovolníky. Cílem programu je podpora dobrovolnického ducha u mladých. Lokální dobrovolníci mohou absolvovat čtyřměsíční stáž, která jim pomůže získat dovednosti, které mohou následně uplatnit ve své kariéře. Mladí se mohou zapojit do různých projektů organizace v oblasti neformálního vzdělávání a výtvarných a občanských aktivit. Studenti Tbilisi State University a Gori State University v organizaci realizují své praxe a zapojují se do aktivit pro klienty. Mezinárodní dobrovolníci se věnují projektům rozvoje komunity, posilování managementu organizace a jejich pracovníků. Od roku 2009 zde také studenti CARITAS-VOS mohou realizovat tříměsíční zahraniční stáž. Organizace spolupracuje také s řadou mezinárodních dobrovolníků z EU v rámci European Solidarity Corps, z USA v rámci Solidarity Corps a výměnných programů organizovaných USAID. (Society Biliki 2020; 2022c; 2022d)

4.3 Program péče o dítě organizace Society Biliki

Program péče o dítě organizace Society Biliki zahrnuje dvě denní centra, každé s třiceti dětmi, dále tři malé domy rodinného typu, každý s deseti dětmi, azylový dům pro matky s dětmi s deseti příjemci pomoci a středisko raného vývoje s kapacitou osmdesát osob. (Zurab 2021) ¹⁵

Cílem programu je vytvořit náhradní služby pro děti, které jsou ve státní péči a poskytnout podporu jejich rodinám. Organizace se snaží vytvářet rodinné prostředí pro děti, které jsou ve státní péči a nemají možnost žít v běžném rodinném prostředí nebo v pěstounské či adoptivní rodině. (Society Biliki 2022c)

4.3.1 Denní centra Society Biliki

Následující kapitola o denních centrech je vystavěná z velké části na poznatcích autora, které není možné vždy citovat. Pokud není citace uvedena, či není zmíněno jinak, má se za to, že jde o autorovy postřehy.

Organizace Society Biliki provozuje dvě denní centra – *Biliki a Skhivi*. Každé z center se nachází v jiné části města. První zmíněné denní centrum sídlí v ústředí organizace, druhé – Skhivi, se nachází v městské části Kombinati.

Obě centra jsou zařazena ve státním programu péče o dítě v podprogramu denních center (Society Biliki 2022a). Denní centrum Biliki se vyznačuje zaměřením na vzdělávání. Navštěvují jej také především mladší děti ve věku 6–14 let. Děti mají možnost se zde vzdělávat, plnit domácí úlohy a hrát si. Mají také možnost vyzkoušet si vytváření rukodělných výrobků z množství materiálů, ať už se jedná o papír, plast, slámu, keramiku, vlnu a mnoho dalších.

Denní centrum Skhivi se vyznačuje zaměřením na volnočasové a pohybové aktivity. Přestože velkou část času zde děti tráví učením a děláním domácích úkolů, stejně jako v případě denního centra Biliki, rozvíjejí se také neformálními aktivitami. Věnují se zde převážně hudbě a tanci. V době autorovy praktické stáže byla současná provozní pracovnice také učitelkou hry na kytaru, *panduro* a další nástroje, a děti hojně do hry na tyto nástroje zapojovala.

¹⁵ Rozhovor se Zurabem, program managerem programu péče o dítě organizace Society Biliki vedený v organizaci 1.11.2021

Personál denních center tvoří především učitelé a psychologové. V obou denních centrech je vždy dvojice pedagogů doplněná psychologem. Dále je v každém z center pomocný personál, který čítá provozní pracovnice, které mají na starost přípravu pokrmů a úklid, dále sociální pracovníci, která dle potřeby denní centra navštěvuje a vedoucí denního centra, jež je současně jednou z pedagožek.

Náplň práce personálu tvoří především práce s jednotlivcem i se skupinou. Individuálně pracují pedagožky s dětmi při psaní úkolů nebo při doučování. Psychologové řeší s jednotlivými dětmi jejich osobní, rodinné, školní i výchovné záležitosti. Skupinově pracují pedagogové především při hromadných aktivitách a dětských hrách, jako jsou například míčové hry, vědomostní hry a hry na pozornost. Aktivity psychologů směřují k rozvoji kognitivních a rozhodovacích schopností, podporují toleranci a ochotu ke spolupráci. Děti se cvičí v kompromisu, a také ve schopnosti vyjednávat a shodnout se.

Během roku jsou podnikány výlety do přírody, kde je možnost se okoupat, zahrát si míčové hry a společně stolovat. Pracovníci s dětmi podnikají poznávací výlety a exkurze, například do místa rodiště a rodinného domu známého lokálního literáta, či do lokálního muzea Stalina ve městě Gori. Děti také navštěvují kulturní místa jako jsou galerie, divadlo, kostely a kaple, místní pozůstatky pevnosti. Během měsíce června je pravidelně pořádán týden organizace, ve kterém je pro děti připraveno množství různých vzdělávacích a sportovních aktivit. Během prázdnin, především měsíce července, jsou v denním centru Biliki pořádány příměstské tábory.

4.3.1.1 Případ Beky navštěvující denní centrum

Kapitola, na příkladu bývalého klienta Beky, líčí práci organizace s dětským klientem a aktivity, které vedly k rozvoji a sociální ochraně tohoto klienta. Případ je představen se svolením psycholožky malých rodinných domů, která jej zmínila při jednom z rozhovorů (Ani 2021) ¹⁶.

Beka byl klientem Skhivi, který toto denní centrum navštěvoval od svých šesti let až do své dospělosti. Jeho matka pracovala ve školce jako noční hlídačka, protože neměla jiný zdroj práce. S otcem, který byl alkoholik a v práci trávil veškerá čas, matka žít

¹⁶ Z rozhovoru s Ani, psycholožkou malých rodinných domů, vedeného v organizaci 29. 11. 2021.

nechtěla. Ředitelka školky matce umožnila ve školce s dítětem bydlet. V šesti letech, kdy nastoupil do školy, začal Beka navštěvovat Skhivi. Beka měl těžké dětství. Přestože neměl žádnou diagnózu, postižení nebo intelektuální poruchu, bylo jeho chování nestandardní a specifické. Ve škole patřil k nejhorším žákům a učitelé na něj poukazovali jako na špatný vzor. V době, kdy byl již vyššího věku, spal stále v dětské postýlce ve školce, a tak se organizaci podařilo sehnat nějaké peníze a dítěti koupili gauč. V patnácti letech, kdy dokončil základní vzdělání, se rozhodoval, zdali bude ve studiu pokračovat dál. Kladl si otázky: *Proč bych měl ve studiu pokračovat? Nerad tu chodím.* V rozhodování mu tehdy pomohl jeden duchovní, který Skhivi navštěvoval. Mluvil s ním a dal mu nějaké rady. Řekl mu, že pro něj bude výhodou, když bude znova chodit do školy, protože zde bude mít sociální prostředí, nějaké přátele a bude mít co dělat, když bude mít nějakou práci. Beka se rozhodl pokračovat ve studiu na univerzitě. Mnoho jeho učitelů to překvapilo, říkali, že pokládali za nemožné, aby ve studiu pokračoval. Protože v denním centru Skhivi prožil Beka podstatnou část dětství i dospívání, tak pro něj bylo velmi obtížné Skhivi ve svých osmnácti letech opustit. „Když nastal čas, aby Skhivi opustil, bylo to pro něj velmi stresující a mělo to velký vliv na jeho psychický stav. Měl určitý druh panické ataky. Velmi mu bušilo srdce. Nemohl vyjít nahoru.“ Beka po opuštění Skhivi začal chodit do kostela. Pracovnice Ani tuto skutečnost považuje za jeho zdroj.

4.3.1.2 Cíle denního centra

Denní centrum poskytuje především bezpečné prostředí pro rozvoj intelektuálních, vědomostních i sociálních dovedností a přispívá k socializaci. Denní centra mají podíl na předcházení sociálnímu vyloučení, a to především podporou a budováním kapacit a vědomostí. Denní centra plní sociálně-ochrannou a preventivní funkci a umožňují přebývat dětem v prostředí, které má pozitivní vliv na jejich vývoj (Society Biliki 2022c; 2022d; Social Service Agency 2013).

4.3.2 Další příklady dětí navštěvující denní centra

Tabulka č. 3 – případy dětí navštěvující denní centra

	příklad č. 1	příklad č. 2
pohlaví	dívka	chlapec
věk	17 let	6 let
sourozenci	bratr (konflikty)	starší sestra
rodinná situace	matka alkoholička (děti s ní žijí), otec žije odděleně	úmrtí otce
bariéry	nedůvěra k rodině	agresivní sklony, emocionálními problémy, vynucování pozornosti
zdroje	vztah s chlapcem, přátelé	babička, pomoc psychologa, prostředí denního centra
Zakázka klienta	Klientka by chtěla přijít na to, jak o svém vztah s chlapcem mluvit s rodinou. Klientka chce zjistit, kam pokračovat na školu.	-
zakázka okolí	-	práce s agresí klienta
další okolnosti	Za pomoci psychologa rozlišila svou budoucí profesi. Rozhodla se pro praktické vzdělání v oblasti kosmetiky.	Psycholog za pomoci dvou supervizí sestavil plán intervence, psycholog pracoval s dítětem i rodičem

Tabulka č. 4 – další případy dětí navštěvující denní centra

	příklad č. 3	příklad č. 4
pohlaví	dívka	dívka (druhá v pořadí)
věk	13 let	17 let
sourozenci	mladší bratr	sestra a bratr
rodinná situace	v mládí agresivní otec, aktuálně s ním nežijí, žijí s matkou	nemajetná, ale stabilní rodina
bariéry	konflikty (ve škole, s kamarády, v denním centru)	finanční prostředky na studium na univerzitě,
zdroje	podpora psychologa a pracovníků denního centra, hudba	podpora rodiny, přátel, psychologa, intelektuální dovednosti
Zakázka klienta	práce s agresí	klientka by ráda zjistila, kam pokračovat na školu
zakázka okolí	stabilizace k neagresivní formě sebevyjádření	-
další okolnosti	Potřeba kontinuální mnohaměsíční práce, která pomůže odžít si zkušenost agresivního otce, individuální práce s psychologem, terapeutické sezení, práce po malých krůčcích.	Klientka za pomoci testu sestaveného psychologem rozlišila svou budoucí profesi. Zvažuje, že se stane designérkou exteriéru, administrativní pracovnící nebo psycholožkou. Nejvíce preferuje dráhu psychologa.

4.3.3 Small family houses organizace Society Biliki

Society Biliki se ke státnímu programu péče o dítě v jeho podprogramu poskytování služeb v malých domech rodinného typu připojila v roce 2011. Organizace provozuje tři malé rodinné domy, dva z nich jsou umístěny v Khashuri, jeden v Gori (Society Biliki 2022c).

Malé rodinné domy organizace jsou obvykle jednopatrové domky v běžné zástavbě. Žije zde spolu do deseti dětí ve věku od 6 do 18 let. Domov spadá do kategorie domova tzv. *polského modelu*, a tak se zde v péči o děti střídají pečovatelky. Za každý z domovů zodpovídá jeho vedoucí. Děti zde tráví většinu svého volného času. Učí se zde, vypracovávají domácí úkoly, v určité míře se podílejí na domácích pracích a péči o tento domov (Public Defender of Georgia 2015, s. 12; Lizi 2021) ¹⁷.

4.3.3.1 Příklad Khati klientky malých rodinných domů

Kapitola na příkladu bývalé klientky Khati demonstruje obtíže, se kterými se potýkají děti, které jsou příjemci pomoci v malých domovech rodinného typu. Na případu je možno pozorovat, že si klientka vybuchovala s pracovníky vztah a zkušenost tohoto vztahu jí v současnosti pomáhá ke stabilnímu fungování v každodenních záležitostech.

Případ je uveden se svolením autorky, psychologky malých rodinných domů (Ani 2021). Khatia pocházela z neutěšených rodinných poměrů, a protože dále nemohla vyrůstat se svými rodiči, byla spolu se svým bratrem přemístěna do malého rodinného domu. Protože pečovatelky zaznamenaly nevhodné sexuální chování mezi těmito sourozenci, byli sourozenci odděleni a každý vyrůstal v jiném domově rodinného typu. U obou se vyskytovalo asociální jednání. Dívka se chovala rizikově ke svému tělu a sebepoškozovala se na nohou. Musela proto často navštěvovat nemocnici. Byl to způsob, který používala, aby si vynutila pozornost všech, zvláště svých rodičů. V domově se chovala velmi agresivně – verbálně i fyzicky. Její vztah s matkou byl velmi bipolární. Jednou o své matce říkala, že má svou matku ráda a že s ní chce bydlet. Jindy svou matku urážela. V domově častěji mluvila o své lásce k matce, ale protože tuto svou potřebu nemohla naplnit, chovala se agresivně. Když však v osmnácti letech musela malý rodinný dům opustit, k matce se nevrátila. Bála se jí a věděla, že by s ní dlouhodobě nevycházela. Měsíc po opuštění domova se vdala a ve svých osmnácti letech počala. Tvrdí, že by chtěla být protikladem své matky a chtěla by být lepší. Často pečovatelkám SFH volá, aby se jich zeptala na recepty pro přípravu jídla, které pro ně pečovatelky vařily. Přitom když v domově bydlela, mnohdy si na jídlo stěžovala. Psycholožka Ani usuzuje, že tento fakt může poukazovat na to, že si Khatia utvořila určité pouto ke svým pečovatelkám.

¹⁷ Rozhovor s Ani, psychologkou malých rodinných domů vedených v organizaci 29. 11. 2021

4.3.4 Rehabilitační a habilitační program

Program re/habilitace je podprogramem státního programu péče o dítě. „Cílem podprogramu je posílení dítěte a rodiny, podpora inkluzivního rozvoje dítěte, služby rehabilitace a zlepšení fyzického zdraví a adaptačních schopností.“ (Kakachia 2021, s. 14 [překlad autora])

Centrum vývoje dětí

Centrum vývoje dětí a mládeže anglicky Children and Youth Development Center je zařízením organizace Society Biliki, věnujícím se komplexní podpoře vývoje dětí a dospívajících včetně jejich rodin. V centru jsou poskytovány služby:

- *rané péče* pro děti ve věku 0-7 s vývojovým opožděním
- *rehabilitace* pro děti ve věku 0-18 let s tělesným postižením
- *psychologické pomoci* pro děti 6-18 let a jejich rodiče

Cílem centra je péče o psychický a emocionální stav dětí i dospělých a zlepšení jejich psychického i fyzického stavu. Služby podporují osobní růst, adaptaci ve společnosti a emoční vyspělost. (Society Biliki 2022c; 2022d)

Služba rané péče organizace Society Biliki se věnuje všestrannému rozvoji dětí s postižením ve věku 0-7 let. Jedná se především o děti s Downových syndromem, Rettiho syndromem, děti s fyzickým hendikepem a opožděným vývojem (Sloboda 2022, s. 35; Zurab 2021) ¹⁸.

Organizace disponuje osmi specialisty. Těmi jsou psychologové, ergoterapeuti, speciální pedagogové, logoped a specialista raného vývoje. Současně se zaměřují na problémy dětí v šesti různých expertízách: Jsou jimi poruchy řeči, poruchy chování, fyzické postižení, kognitivní schopnosti a sensoricko-motorické poruchy (Zurab 2021; Naniko 2021) ¹⁹. Velká část odborníků, které organizace zaměstnává, pracuje s dětmi a rodiči doma (Naniko 2021). Manager programu péče o dítě zmiňuje, že usilují to to, aby 80 % všech setkání proběhlo v domově dítěte a pouze 20 % ve středisku (Zurab 2021). Dochází tak jednak k rozvoji dítěte v jeho přirozeném prostředí, nedochází ke stigmatizaci dítěte nebo rodičů, kteří jsou zároveň podporováni v rozvoji svých rodičovských kompetencí, zvládnání a naplňování specifických potřeb svých dětí.

¹⁸ Rozhovor se Zurabem, program managerem programu péče o dítě vedený v organizaci 1. 11. 2021

¹⁹ Rozhovor s Naniko, vedoucí centra vývoje dětí a mládeže vedený v tomto centru dne 16. 11. 2021

Specifické podmínky přijetí

Do centra vývoje jsou přijaty děti na základě žádanky z agentury sociálních služeb. Zde si mohou rodiče zažádat o poskytnutí služeb centra. Aby jim bylo vyhověno, musí splnit řadu náležitostí. Předně musí disponovat tzv. formulářem 100, který se týká celkového zdravotního stavu dítěte. Tento formulář je možno získat, pokud pediatr vyhodnotí nutnost návštěvy neurologa. Neurolog zhodnotí situaci dítěte a jeho zdravotní stav zaznamená do formuláře. Dále musí rodiče doložit sociální agentuře kopii pasu a prohlášení o právech rodiče. Poté jsou žadatelé zařazeni do evidence a na základě posouzení situace dítěte a jeho rodiny, kapacity služby a finančních možností, je žádost vyhodnocena. Upřednostněni jsou žadatelé pocházející z chudých a sociálně slabých rodin a děti do tří let věku. V rámci podpory státního programu je pro děti do věku pěti let možnost měsíčně absolvovat osm návštěv specialistů, a šest pro děti ve věku od pěti let. Vedoucí střediska vývoje dětí se zmiňuje, že dochází ke střídání návštěv v místě střediska a v rodině dítěte. Lokální samospráva se na programu finančně podílí, podporuje především fyzioterapeutické úkony a výkony ergoterapeutů a logopedů, které nejsou hrazeny z programů centrální vlády. (Zurab 2021; Naniko 2021)²⁰

Případ klientky centra vývoje dětí a mládeže

Níže uvedený případ klientky představuje jednotlivé aktivity, které centrum poskytuje svým klientům (Naniko 2021) ²¹.

Do služby rané péče byla přijata klientka, které byla diagnostikována dětská mozková obrna. Zpočátku nebyla žádná naděje, že by dítě kdy mohlo chodit. Dostalo proto invalidní vozík. Současně mělo motorické a senzorní potíže, a tak si nemohlo hrát s panenkami a jinými hračkami. Po masáží a dalších aktivitách, které klientka v centru absolvovala, se její stav zlepšil natolik, že může stát a je naděje, že bude schopná udělat i několik kroků, současně je již schopná práce s předměty a částečně zvládá i manipulaci vyžadující zapojení jemnější motoriky.

²⁰ Rozhovor se Zurabem, program managerem programu péče o dítě vedený v organizaci 1. 11. 2021

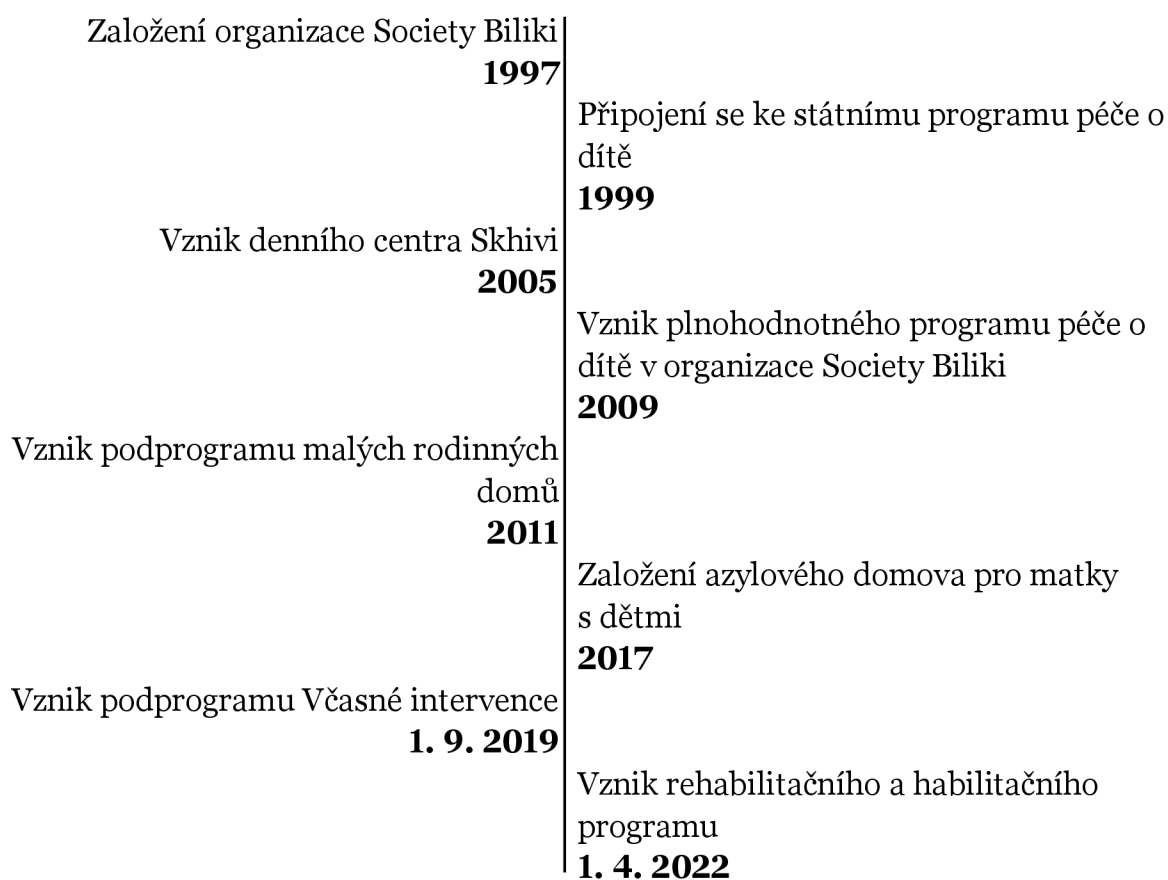
Rozhovor s Naniko, vedoucí centra vývoje dětí a mládeže vedený v tomto centru dne 16. 11. 2021

²¹ Tamtéž

4.4 Vývoj programu péče o dítě organizace Society Biliki

Organizace Society Biliki se za dobu své existence podstatně rozvinula. Postupem času se organizaci podařilo rozšířit paletu služeb i cílovou skupinu. Na níže uvedeném grafickém zobrazení lze spatřit klíčové momenty vývoje.

Diagram vývoje programu péče o dítě organizace Society Biliki (Society Biliki 2022c; 2022a)

Otevření vzdělávacího centra pro děti ve věku 0-6 let – zatím neznámo

Za dobu své působnosti podpořila Society Biliki bezpočet dětí, jimž hrozilo odloučení od rodičů a dětem od rodičů odloučeným poskytlo bezpečné prostředí pro jejich vývoj. Přestože organizace neuvádí statistiky, lze z dříve zmíněné kapacity jednotlivých služeb²² kvalifikovaně odhadnout, že za dobu své existence pomohla zhruba tisícovkám dětí. Přitom se tyto počty vztahují jen na jeden ze čtyř programů – program péče o dítě.

²² Údaje o kapacitách služeb se liší. Zurab (2021) uvádí celkovou kapacitu přibližně 200 dětí, přesněji 180 dětí v součtu kapacit jednotlivých služeb. Na webových stránkách (Society Biliki 2022c) je uvedena kapacita 280 dětí.

Zaměření organizace se v průběhu let prohlubovalo, od přímé materiální pomoci dětem, přes pomoc jejich rodičům a širší komunitě, až po projekty uplatnění lidí s postižením na trhu práce, projekty občanského charakteru a vzdělanosti mladých. (Tamta 2021).

Organizace má před sebou mnoho výzev, kterým čelí jak její klienti, tak i zaměstnanci, a v posledku celá gruzínská společnost. Další rozšiřování služeb organizace i zlepšování jejich kvality je stálou a potřebnou činností, která může pomoci zajistit pokračování i další rozvoj organizace se všemi jeho aktivitami, z nichž profitují účastníci programů. Organizace se bude muset vypořádat s řadou bariér, které jí brání v jejím vývoji. Jsou to např. malé prostory, či nedostatečné finanční zajištění z vládních programů a příspěvku lokální municipality. Prostředím pro změnu je také lepší manažerské uchopení vedení organizace i soustavné vzdělávání pracovníků. (Tamta 2021; Lizi 2021; Natalia 2021)

Za nezpochybnitelný zdroj potenciálního růstu organizace lze považovat množství lokálních i mezinárodních partnerů, jakožto i nasazení pracovníků organizace. Řada úspěšných aktivit má pozitivní vliv na formování mladé generace, která je podporována v uvědomění vlastní společenské odpovědnosti, a je rozhodnuta vytvářet vlastní iniciativy, které pomohou ke snižování chudoby, zvyšování zaměstnanosti a vzdělanosti a budou mít pozitivní vliv na vývoj regionu i celé Gruzie.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jak se vyvíjel program péče o dítě organizace Society Biliki v rámci gruzínského systému sociální ochrany. Tento cíl byl naplňován obecným představením tématu a dále jeho konkretizací na případu organizace Society Biliki prostřednictvím získaných sdělení a informací jejich pracovníků, a také na základě vlastních zkušeností z praxe. Vývoj byl mapován za pomoci příběhů příjemců péče, jakož i srovnáním historie a současné podoby služeb.

První kapitola uvedla práci, upozornila na její některá specifika, představila základní pojmy i použité metody a techniky, zmínila klíčové postupy. Druhá kapitola přinesla základní teoretické koncepty práce, definovala pojmy, které byly v práci použity, mapovala vývoj systému sociální ochrany a historii gruzínského sociálního systému. Třetí kapitola seznámila čtenáře s procesem deinstitucionalizace, který zásadní měrou přispěl k aktuální podobě péče o dítě a autor ji demonstroval na soudobých službách péče o dítě. Čtvrtá kapitola představila organizaci Society Biliki a její programy, včetně programu péče o dítě, který je subjektem práce. Kapitola v závěru shrnula zjištěné skutečnosti.

Předložená bakalářská práce, která se svou délkou řadí k pracím malého a středního rozsahu, nezachycuje veškerou šíři popisované problematiky. Autor si je této skutečnosti vědom, a proto nabízí náměty k dalšímu bádání.

Lze připustit, že by dle vzoru kvalitativních metod mohlo být dále vhodné rozhovory opakovat technikou *hloubkového rozhovoru* a dále se doptávat, dokud by téma nebylo zcela vyčerpáno. Danou problematiku by bylo možné rozšířit do hloubky, například nahlížením optikou klientů, případně jejich rodičů. Mezi další vhodné rozšíření práce by bylo možno zařadit longitudinální studii, kdy by organizace po delší dobu stála ve středě výzkumného zájmu. Studie by mohla zkoumat, zdali se oproti výchozímu stavu věcí v roce 2023 skutečnosti v průběhu času měnily, a tyto skutečnosti by podle stanovených kritérií mohla kvantifikovat.

Ze strategického plánu organizace pro období 2018–2023 je možné soudit, že během roku 2023 dojde k vypracování jeho nové koncepce na léta 2024-2029. Tuto koncepci by bylo zřejmě také možno porovnat se stávající, a to jak po stránce obsahové, tak po stránce praxe. Vhodnou volbou pro další zkoumání organizace by se mohla stát také projektová agenda Society Biliki v čele s projektem *Supported employment and*

optimization of services in the labour policy in Georgia podpořeným agenturou Slovak Aid. Vzhledem ke svému zaměření na uplatnění osob znevýhodněných na trhu práce by se mohl stát projekt základem pro další kvalifikační práci a mohlo by být vhodné jej evaluovat, přinést poznatky o výstupech a výsledcích včetně příkladů dobré praxe. Současně by mohl být projekt srovnáván s jinými podobnými projekty jak v Gruzii, tak v zahraničí.

Na závěr lze konstatovat, že se Gruzii i přes období dvou vojenských konfliktů a období nepříznivého politickoekonomického vývoje, podařilo koncem 20. století a začátkem 21. století vybudovat reformovaný sociální systém se stabilní základnou, v podobě státní pomoci i programů sociální podpory. Značnou měrou k tomu pomohly investice mezinárodních donorů i úsilí všech zúčastněných subjektů – státních agentur, nestátních neziskových organizací, akademických pracovníků i odborné a široké veřejnosti. Výše zmíněné přispělo k podpoře tehdy nově vznikající organizace Society Biliki, jejíž počátečním cílem bylo pomoci patnácti dětem žijícím a pracujícím na ulici. Vnější faktory, jako proces deinstitucionalizace státní péče o dítě, či přijetí změn legislativy v podobě mezinárodních smluv, zajistily lepší ochranu a péči o zvláště zranitelné osoby, kterými jsou i děti. Rozšiřování programů organizace Society Biliki, jakož i zkvalitnění péče poskytované dětem, přineslo podporu znevýhodněné populaci regionu Shida Kartli. Větší počet odborníků, lepší manažerské uchopení a širší nabídka služeb jsou výzvou nejen pro organizaci Society Biliki, ale také pro gruzínskou sociální práci.

Bibliografie

- AKAKI, Danelia, Kachkachishvili IAGO, Katamidze ANA, Nadareishvili MAMUKA a Megrelishvili VAKHTANG, 2011. *Social Protection and Social Inclusion in Georgia* [online]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6887>
- ANI, 2021. Rozhovor s psycholožkou organizace Society Biliki.
- CIVIL SOCIETY INSTITUTE, 2021. Civil Society STAR Initiative: CSOs As Sustainable, Transparent, Accountable And Resilient Development Actors In Georgia. *Civil Society Institute* [online] [vid. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://civilin.org/en/project/civil-society-star-initiative-csos-as-sustainable-transparent-accountable-and-resilient-development-actors-in-georgia/>
- DARCHIASHVILI, Vakhtang, 2007. Gruzínsko-abcházský etnický konflikt. In: *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 235–270.
- DESA U.N., 2018. *Report on the World Social Situation 2018* [online]. New York, NY: United Nations. Report on the world social situation, 2018. ISBN 978-92-1-130340-7. Dostupné z: <https://www.un.org/development/desa/dspd/world-social-report/2018-2.html>
- EXPERTISE FRANCE, 2022. *Knowledge Attitudes and Practices (KAP) Survey on Social Protection Programs & Services in Georgia* [online]. Dostupné z: <https://www.expertisefrance.fr/documents/20182/871462/KAP+survey+report+%28ENG+version%29/2af0a40b-c439-5f35-e596-b88b19670fbe>
- GEOSTAT, 2021. *Demographic Situation in Georgia, 2020* [online]. 15. říjen 2021. [vid. 2022-04-28]. Dostupné z: <https://www.geostat.ge/en/single-archive/3361>
- GEOSTAT, 2023. *Children and Youth in Georgia, 2022*. 10. leden 2023.
- GOTSIRIDZE, Teona, 2022. Child Welfare System Development in Georgia / Child Protection System Challenges. In: *International Teaching Week*.
- GOVERNMENT OF GEORGIA, 2014. *On Technical Regulation on Approval of Childcare Standards* [online]. 15. leden 2014. [vid. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2198153>
- GREENBERG, A. L. a N. PARTSKHALADZE, 2014. How the republic of Georgia has nearly eliminated the use of institutional care for children. *Infant Mental Health Journal* [online]. **35**(2), 185–191. ISSN 10970355. Dostupné z: doi:10/gn3cfg
- GUGUSHVILI, Dimitri, 2017. The evolution of the Georgian social protection system since independence: An unclear future despite recent expansion: The evolution of the Georgian social protection system. *International Social Security Review* [online]. **70**(1), 51–77 [vid. 2022-01-07]. ISSN 0020871X. Dostupné z: doi:10/gn2r22

- GUGUSHVILI, Dimitri a Alexis LE NESTOUR, 2019. *A detailed analysis of targeted social assistance and child poverty* [online]. [vid. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/georgia/reports/detailed-analysis-targeted-social-assistance-and-child-poverty>
- INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION, 2021. *Assessment of the Social Protection System in Georgia* [online]. Report. [vid. 2022-01-07]. Dostupné z: http://www.ilo.org/moscow/information-resources/publications/WCMS_767261/lang--en/index.htm
- JIJELAVA, David, 2022. *Enhancing ADB's Support for Social Protection to Achieve the Sustainable Development Goals* [online]. září 2022. B.m.: Asian Development Bank. [vid. 2023-04-14]. Dostupné z: https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/52012/52012-001-tacr-en_2.pdf
- KAKACHIA, Gia, 2021. *Analysis of the state programs for social rehabilitation and childcare for 2018-2020* [online]. [vid. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://ombudsman.ge/res/docs/2021110513270416541.pdf>
- KURZY.CZ, 2023. *GEL, gruzínský lari - převod měn na CZK, českou korunu* | Kurzy.cz [online] [vid. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzy.asp?a=X&mena1=GEL&mena2=CZK&c=50&d=1.3.2023&convert=P%F8eve%EF+m%ECnu>
- LIZI, 2021. Rozhovor s vedoucí domova malého rodinného typu.
- MAIER-RIGAUD, Remi a Simona HELMSMÜLLER, 2022. *SOCIAL PROTECTION REFORM IN GEORGIA Principles and Perspectives from Germany* [online]. [vid. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/georgien/19329.pdf>
- MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1362-5.
- NANIKO, 2021. Rozhovor s vedoucí centra vývoje dětí a mládeže.
- NATALIA, 2021. Rozhovor s pedagožkou denního centra Skhivi.
- NATASHA YEFIMOV, 2010. *Kids Across the Caucasus Integrating Vulnerable Children and At-Risk Youth in Armenia, Azerbaijan, Georgia and the North Caucasus Region of Russia* [online]. New York, NY 10019 USA: Open Society Foundations [vid. 2022-06-26]. ISBN 978 1 936133 31 4. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/324fc644-9158-4fa4-b28c-11b34fda8d05/kids-across-caucasus-20100915.pdf>
- NIKOLA VODVÁRKOVÁ, 2022. *Program rozvoje komunity v organizaci Society Biliki (Gruzie)* [online]. Olomouc [vid. 2022-06-26]. CARITAS - Vyšší odborná škola sociální Olomouc. Dostupné z: <https://is.caritas-vos.cz/th/nxu94/>
- NONA, 2021. Rozhovor s vedoucí Gori Regional Centre.

- O'BRIEN, Clare a Tata CHANTURIDZE, 2009. *UNICEF Assessment of the Child Welfare Reform Process In Georgia* [online]. Dostupné z: <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/UNICEF%20-%20Assessment%20of%20the%20Child%20Welfare%20Reform%20Process%20in%20Georgia.pdf>
- PARLIAMENT OF GEORGIA, 2006. *On Social Assistance* [online]. 29. prosinec 2006. Dostupné z: <https://www.matsne.gov.ge/en/document/view/23098>
- PARLIAMENT OF GEORGIA, 2019. *THE CODE ON THE RIGHTS OF THE CHILD* [online]. 20. září 2019. Dostupné z: <https://www.matsne.gov.ge/en/document/view/4613854>
- PARLIAMENT OF THE REPUBLIC OF GEORGIA, 1995. *CONSTITUTION OF GEORGIA* [online]. 24. srpen 1995. Dostupné z: <https://www.matsne.gov.ge/en/document/view/30346>
- PUBLIC DEFENDER OF GEORGIA, 2015. *Special Report On Monitoring Of Small Family Type Houses* [online]. [vid. 2022-04-28]. Dostupné z: <https://www.theioi.org/downloads/954k3/Special%20Report%20On%20Monitoring%20Of%20Small%20Family%20Type%20Houses%20-%202015.pdf>
- SAVE THE CHILDREN, 2007. *Save the Children's Definition of Child Protection* [online]. 10. prosinec 2007. B.m.: Save the Children. [vid. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/save-childrens-definition-child-protection/?q=cache:DV5Oa7ceL3MJ:https://resourcecentre.savethechildren.net/document/save-childrens-definition-child-protection/>
- SLOBODA, Matouš, 2022. *Small family-type home jako součást náhradní rodinné péče v Gruzii* [online]. Olomouc [vid. 2022-06-26]. CARITAS - Vyšší odborná škola sociální Olomouc. Dostupné z: <https://is.caritas-vos.cz/th/rfgrf/>
- SOCIAL SERVICE AGENCY, 2013. *Agentura sociálních služeb - Denní centra* [online] [vid. 2023-04-18]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20170726081117/http://ssa.gov.ge//index.php?lang_id=GEO&sec_id=789
- SOCIETY BILIKI, 2016. *Society Biliki: Home* [online] [vid. 2022-04-26]. Dostupné z: <http://www.biliki.ge/index.php/en/>
- SOCIETY BILIKI, 2020. *Informační brožura o dobrovolnickém programu* [online]. 2020. [vid. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.salto-youth.net/tools/otlas-partner-finding/download/8961/Volunteer%20Program.pdf>
- SOCIETY BILIKI, 2022a. *Society Biliki: Current Projects of 2022* [online] [vid. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.biliki.ge/index.php/en/proeqtobi/mimdinare>
- SOCIETY BILIKI, 2022b. *Society Biliki: Mission* [online] [vid. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://www.biliki.ge/index.php/en/chvens-shesaxe/misia>

- SOCIETY BILIKI, 2022c. *Society Biliki: Programs* [online] [vid. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.biliki.ge/index.php/en/chvens-shesaxeb/programs>
- SOCIETY BILIKI, 2022d. *Society Biliki: Strategic Plan. Strategic Plan* [online] [vid. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.biliki.ge/index.php/en/chvens-shesaxeb/strategiuli-gegma>
- TAMTA, 2021. Rozhovor s ředitelkou organizace Society Biliki.
- THE ALLIANCE FOR CHILD PROTECTION IN HUMANITARIAN ACTION, 2019. *Minimum Standards for Child Protection in Humanitarian Action, 2019 Edition* [online]. 2019. B.m.: The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action. [vid. 2023-03-25]. Dostupné z: https://alliancecpha.org/en/CPMS_home
- THE WOMEN IN DEVELOPMENT (WID) IQC, 2003. *Gender Assessment for USAID/Caucasus* [online]. červen 2003. B.m.: DevTech Systems, Inc. [vid. 2022-04-26]. Dostupné z: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PDACG103.pdf
- TOMEŠ, Igor, 1996. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost: výběr z přednášek přednesených na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*. Vyd. 1. Praha: Sociopress. Sešity pro sociální politiku (Sociopress). ISBN 80-902260-0-0.
- UNICEF, 2006. *Evaluation of Child Protection projects, Georgia* [online]. B.m.: UNICEF, REGIONAL OFFICE FOR CEE/CIS [vid. 2022-03-19]. Dostupné z: http://web.archive.org/web/20090314094840/http://www.unicef.org/evaldata/base/files/Georgia_evaluation_Familysupport_Fostercare.pdf
- UNICEF, 2012. *Georgia: Reducing Child Poverty: A Discussion Paper*. 2012. B.m.: UNICEF.
- UNICEF, 2017. *Promising practices in Social Protection for children* [online]. Geneva: UNICEF [vid. 2022-04-17]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/eca/reports/promising-practices-social-protection-children>
- UNICEF, 2018. *Social Assistance Description and Recommendations* [online]. [vid. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/georgia/media/1216/file/Mapping.pdf>
- UNICEF, 2020. *Impact Evaluation of Targeted Social Assistance (TSA) in Georgia* [online]. prosinec 2020. [vid. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/evaluation/reports#/detail/13389/impact-evaluation-of-targeted-social-assistance-tsa-in-georgia>
- ZURAB, 2021. Rozhovor s program managerem programu péče o dítě organizace Society Biliki.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá programem péče o dítě organizace Society Biliki. Práce mapuje gruzínský systém sociální ochrany a sleduje vývoj programu péče o dítě organizace Society Biliki. Za použití rozhovorů, reportů a dalších materiálů jsou formou případové studie představeny jednotlivé služby péče o dítě a jejich vývoj.

Klíčová slova: Gruzie, program péče o dítě, Society Biliki, malé rodinné domy, malé domy rodinného typu, denní centra, deinstitucionalizace, sociální ochrana dětí

Annotation

This bachelor thesis deals with the childcare program of the organization Society Biliki. The work is mapping the system of Georgian social protection and follows the development of the childcare program of the organization Society Biliki. Using the case study approach and based on the documentation, interviews, reports, and other materials the individual childcare services and their development are introduced.

Key words: Georgia, childcare program, Society Biliki, child welfare, small family houses, small family-type homes, day-care centres, deinstitutionalization, social protection of the child

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – seznam dotazovaných osob.....	18
Tabulka č. 2 – výše podpory v závislosti na skóre domácnosti ILO (2019 s. 50)	26
Tabulka č. 3 – případy dětí navštěvující denní centra.....	40
Tabulka č. 4 – další případy dětí navštěvující denní centra	41